

Despre Unitatea și Unicitatea Bisericii întemeiate de Hristos

Marin Bugiulescu¹

Rezumat:

Prezentul articol subliniază importanța unității și unicității Bisericii întemeiate de Hristos. În doctrina ortodoxă, Biserica este o comunitate și o instituție teantropică (teandrică). Biserica este o prezență și o extindere a lui Hristos Dumnezeu-Om în istorie și umanitate prin Revelația divină supranaturală și integritatea vieții Duhului Sfânt în umanitate. În spațiul teologic ortodox, unitatea și comuniunea sunt strict legate de prezența Persoanei și de Lucrarea lui Iisus Hristos, care prin activitatea harului Duhului Sfânt creează și transmite membrilor Bisericii starea de unitate emanată din voia Tatălui, și astfel adevărul mântuitor este cunoscut și însușit. Un rol esențial în susținerea și menținerea unității creștine îl au unitatea și unicitatea credinței care, împreună cu sacramentele, reprezintă puterea și rezistența Bisericii Ortodoxe la împărțire, dar și la mijloacele de creștere în timp, așa cum arată istoria sa începând de la comunitățile din Ierusalim și „până la marginile pământului” (Fapte 1, 8). Acest studiu aduce în prim-plan argumentele teologiei dogmatice care privesc unitatea credinței și a Bisericii, care este extrem de necesară pentru dezbateră creștină contemporană și ecumenică.

Cuvinte-cheie:

unitate, unicitate, comunitate, Biserica Ortodoxă, eclesiologie

Introducere

Despre unitatea și unicitatea Bisericii Sfinții Părinți, scriitorii și teologi creștini au scris în decursul vremii evidențiind caracterul ei tainic. Cu toate acestea, subiectul

¹ Pr. Prof. Dr. Marin Bugiulescu, director al Seminarului Teologic Ortodox, „Sfântul Ioan Gură de Aur” din Târgoviște, membru colaborator al Centrului de Cercetări Științifice „Dumitru Stăniloae” al Facultății de Teologie Ortodoxă și Științele Educației din Universitatea „Valahia”, Târgoviște. Email: m_bugiulescu@yahoo.

va rămâne permanent deschis, pentru că nu se poate delimita prin definiții raționale trupul tainic, teandric al lui Hristos, și anume Biserica. Din acest motiv trebuie să înțelegem faptul că, fără a formula o definiție exhaustivă a Bisericii, atât Părinții Bisericii, cât și teologii creștini, în baza revelației divine, au surprins unele aspecte din viața și misiunea ei în lume, identificând-o în ultimă instanță cu extensiunea comunitară a lui Iisus Hristos în timp și spațiu. „*Taina Bisericii nu e despărțită de Taina lui Hristos și nici Taina lui Hristos de Taina Bisericii... Aceste două Taine pot fi distinse teoretic, dar nu despărțite în realitate*”². Chiar dacă nu putem avea o definiție a Bisericii, totuși, în sensul conceptual, sintetic, din punct de vedere dogmatic învățătura eclesiologică este cuprinsă de ideea paulină a Trupului Tainic al lui Hristos. „*Biserica fiind trupul lui Hristos, genul proxim, dacă ar fi să ne exprimăm astfel, este chiar taina lui Hristos (tes euseveias mysterion) (1Timotei 3, 16)*”³. Ființial, Biserica are o structură teandrică, hărăică, vie și existențială. În strânsă legătură cu dogma trinitară și hristologică, în gândirea patristică găsim referiri la ființa, structura și însușirile Bisericii. Biserica are o constituție unică și unitară care începe istoric în mod sobornicesc din Ierusalim și se întinde până la sfârșitul veacurilor. Pentru a exprima unicitatea, unitatea, universalitatea, comuniunea și comunitatea Bisericii, s-au folosit termenii din limba greacă și latină *Εκκλέσία* și *βασιλική*, respectiv *basilica*. Prin biserică s-a înțeles atât lăcașul de cult, cât și comuniunea și comunitatea realizată prin unirea cu Hristos a celor care cred în El și sunt încorporați începând de la botez ca membri ai organismului teandric sacramental condus de El. Din punct de vedere lexical, popoarele germanice folosesc pentru Biserică termenii *die kirche*, *church*, derivați din limba greacă *κίριακί*, cuvânt care era folosit pentru a desemna locuințele împărațesti. De asemenea, în vocabularul francez (*église*), italian (*chiesa*), spaniol (*iglesie*), termenii care definesc biserică provin din limba greacă (*ἐκκλέσία*) și au sensul de adunare sau comunitate religioasă. Așa cum remarcă Părintele Dumitru Stăniloae⁴, la greci și la romani, cuvântul Biserică este definit în strânsă legătură cu ziua Învierii Mântuitorului, *kiriachi dominica*. Aceași situație este întâlnită și la popoarele slave care folosesc pentru biserică termenul *vosresenie* – *înviere*. În lexicul limbii române, termenul provine din limba latină, din cuvântul *basilica*. Unii filologi susțin o etimologie specifică limbii noastre, al cărui sens este de *binevestitoare* exprimat prin forma arhaică, și anume *besearecă*.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, IBMBOR, București 1997, p. 11.

³ Pr. Conf. Dr. Nicolae MOȘOIU, „Forma Bisericii – perspectiva mistică a Părintelui Stăniloae asupra eclesiologiei”, în *Repere exegetico-biblice în opera teologică a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015, p. 115.

⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Biserica în sensul de locaș și de largă comuniune în Hristos”, în *Ortodoxia*, anul 1982, nr. 3, p. 336.

În cadrul teologiei dogmatice fundamentată biblic, patristic și sinodal, *Biserica* este unică și unitară, teandrică și sfințitoare, sobornicească, apostolească și ecumenică. Din perspectiva ecumenică, problema eclesiologică este de o importanță capitală. Dacă privim confesional, vom observa că fiecare biserică istorică creștină (ortodoxă, romano-catolică, protestantă, neoprotestantă) pretinde că este unică și adevărata Biserică. Ținând cont de aceste considerente, în studiul de față vor fi prezentate ființa și însușirile bisericii. Din punct de vedere doctrinar, în conformitate cu ideea paulină a trupului hristic, Biserica se exprimă existențial în sensul unic și real, fiind de fapt o comuniune a sfințeniei inserată în comunitatea și instituția teandrică a mântuirii și sfințirii omului, în cadrul lăcașului cultic.

Legătura Bisericii cu Sfânta Treime este realizată în mod deplin prin Persoana și Opera lui Hristos. Sfânta Treime este prezentă în Biserică sub forma comuniunii și a comunității. Comuniunea umanului cu divinul începe în mod teandric structural prin Întruparea lui Hristos și se definitivează prin jertfa Crucii și Învierea Sa din morți. Ca o comunitate creștină și instituție teandrică, de comuniune, de iubire și har a lui Dumnezeu-Sfânta Treime cu oamenii, Biserica intră în istorie la Cincizecime. Aceste două aspecte de comuniune și de comunitate divino-umană sunt esențiale pentru a înțelege structura, ființa și însușirile ei. Hristos, prin Biserică, este unic și universal, adică reunește ontologic întreaga umanitate, dar în același timp rămâne Calea, Adevărul și Viața în care omul și creația sunt sfințite și dobândesc desăvârșirea.

Pe temeiurile revelației divine, Sinodul al II-lea Ecumenic (Constantinopol, 381) a hotărât că Biserica este: Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească (art. al IX-lea). Însușirile ei, unitatea, sfințenia, sobornicitatea și apostolicitatea, sunt consecința constituției ei teandrice ca Trup al lui Hristos, extins peste veacuri, care o prezintă drept unica instituție divino-umană întemeiată pentru mântuirea omului. Aceste însușiri sunt realități ale hristologiei pnevmatologice manifestate soteriologic.

1. Unitatea Bisericii și prezența lui Hristos ca Pantocrator

Unitatea Bisericii rezultă din calitatea ei de Trup tainic, sacramental al lui Hristos. Temeiul unității este dat de prezența lui Hristos și a harului Duhului Sfânt prin care creștinii sunt uniți sacramental cu El și formează o comunitate a sfințeniei.

Unitatea Bisericii, izvorâtă din iubirea Sfintei Treimi (*Ioan* 17, 11), este revărsată din abundență peste umanitate, în Ipostasul divino-uman al lui Hristos, iar prin Duhul Sfânt este permanentizată de fiecare creștin în parte, dar și de întreaga comunitate eclesială (*Ioan* 17, 21). Unitatea Bisericii reflectă comuniunea Sfintei Treimi, în baza instituirii ei divine și prin prezența lui Hristos, Care unește și sfințește continuu pe membrii trupului Său. Așadar, „dacă este cineva în Hristos, acela este făptură nouă” (*II Corinteni* 5, 17) pentru că trăiește „în cortul lui Dumnezeu cu oamenii” (*Apocalipsa* 21, 3).

Unitatea Bisericii reprezintă forma *iconomică* a prezenței Sfintei Treimi în lume, a relațiilor treimice și a iubirii divine care stă la baza vieții prin iubirea milostivă a lui Hristos⁵. De aceea, „unde este Hristos este unitate, căci unde este Hristos este iubirea care vrea să-i îmbrățișeze pe toți în sine și să-i înfățișeze Tatălui”⁶. Prezența lui Hristos și unirea cu toți cei credincioși în aceeași comuniune este dezvoltată de întreita Sa slujire prin care învață, sfințește și conduce la mântuire comunitatea creștină. Evidențiind centralitatea lui Hristos în Biserică, Sfântul Apostol Pavel îi întreabă retoric pe corintenii care trăiau în dezbinare, unii zicând: „Eu sunt al lui Pavel, iar eu sunt al lui Apollo, iar eu sunt al lui Chefa, iar eu sunt al lui Hristos! Oare S-a împărțit Hristos? Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi?” (I Corinteni 1, 12-13).

Unitatea Bisericii înseamnă păstrarea credinței revelate ca expresie a prezenței și lucrării plene a lui Hristos în lume. Credința dogmatică ortodoxă este fidelă învățaturii revelate și împlinite de Hristos (Matei 5, 17). Învățătura de credință și totalitatea Sfințelor Taine sunt elementele centrale ale unității și comunității eclesiale (Efeseni 4, 4-6).

Credința ortodoxă, păstrată neschimbată sub inspirația Duhului Sfânt, este continuu profundată în dimensiunea eclezială. Dreapta credință implică unitatea internă a Bisericii prin legătura cu Hristos, vie și personală, a fiecărui membru al ei realizată de Sfințele Taine în general și Sfânta Euharistie în special. Această relație este mijlocită de preoția sacramentală, harică, de succesiune apostolică. Transmisă din generație în generație și păstrată nealterată, învățătura de credință a fost formulată, profundată și sintetizată în mod oficial prin sinoadele ecumenice și locale, prin lucrarea preoției sacramentale de succesiune apostolică și prin participarea întregii Biserici.

Ierarhia bisericească, prin investirea harică și prin originea divină care începe cu Hristos și Sfinții Apostoli, are ca misiune transmiterea, apărarea și păstrarea dreptei credințe. Schisma, ruperea episcopatului de colegiul apostolic și de Hristos sau a creștinilor de comunitatea eclezială înseamnă o pierdere a darurilor și harurilor mântuitoare sfințitoare⁷. Prezența și lucrarea preoției lui Hristos în fiecare comunitate integrează biserica locală în cea universală, realitate definită teologic prin sintagma: *unitate în diversitate*. Unitatea Bisericii, a Trupului sacramental al lui Hristos, este realizată prin unitatea credinței universale ortodoxe, a tradiției apostolice și a ierarhiei canonice care administrează Sfințele Taine, ca lucrări ale lui Hristos în Duhul Sfânt.

⁵ Alain RIOU, *Le Monde et l'Eglise selon Maxime le Confesseur*, Beauchesne, Paris, 1973, pp. 141, 146.

⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILAOE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ed. cit., p. 121.

⁷ Sfântul CIPRIAN, *De unitate ecclesiae – despre unitatea Bisericii*, V, VI, VII, trad. de Prof. N. Chițescu, în col. *P.S.B.*, nr. 3, Ed. IBMBOR, București, pp. 437- 439.

2. Sfințenia Bisericii – implicații sacramental-soteriologice

Sfințenia Bisericii izvorăște din constituția ei divină pentru că este Trupul tainic al lui Hristos, Capul și plinătatea ei (I Corinteni 12, 27; Efeseni 1, 22-23; 4, 4-6; 1, 10). Hristos iradiază haric membrilor Bisericii sfințenia umanității Lui jertfite, înviate și înălțate de-a dreapta Tatălui⁸. Astfel, mântuirea nu poate fi dobândită de creștini fără participarea la iconomia sfințitoare a lui Hristos. La starea de sfințenie se ajunge prin viața harică prilejuită de Sfintele Taine care sunt lucrările și mijloacele în care harul Duhului Sfânt unește neîncetat omul cu Dumnezeu. Sfințenia are un caracter dinamic, de aceea în viața Bisericii se petrece un neconținut proces de sfințire a credincioșilor și a creației. Sfințenia este starea firească a vieții Bisericii, este deplinătatea activității ei în lume, dar și realitatea și finalitatea ei. În consecință, fără sfințenie și fără Sfinți nu putem vorbi de Biserică, ci doar de adunări religioase, așa cum le găsim, de fapt, în rândul unor culte care au pretenția de a fi numite biserică. „*Hristos a iubit Biserica și pe Sine s-a dat pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt. Și ca s-o înfățișeze Sieși Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană*” (Efeseni 5, 25-27). „*Sfințirea Bisericii, făcută prin sângele lui Hristos, a fost împlinită de Duhul Sfânt... Biserica este Casa lui Dumnezeu, așa după cum trupurile noastre sunt biserici în care sălășluiește Sfântul Duh... Viața în Biserică este o realitate superioară la care participăm și, prin aceasta, ne sfințim. Sfințenia este substanța însăși a duhului Bisericii*”⁹.

Biserica este sfântă pentru că în ea sălășluiește și lucrează Duhul Sfânt până la sfârșitul veacului, revărsând harul divin prin Sfintele Taine și ierurgii. Misiunea Bisericii în lume este să sfințească pe credincioși și întreaga creație. Sfântul Irineu al Lionului zice: „*Unde este Biserica, acolo este și Duhul Sfânt și unde este Duhul Sfânt, acolo este Biserica și tot Harul*”¹⁰. Sfințenia nu constituie numai scopul Bisericii, ci și mijlocul necesar realizării scopului. În acest sens, Biserica este în totalitate infailibilă-sfântă și fără de prihană. „*Sfințenia Bisericii și a membrilor ei decurge din unirea cu trupul sfințit prin ascultare și jertfă a Domnului. Sfințenia Bisericii și a membrilor ei e forma în care se arată strânsa lor unire cu Hristos, Care S-a sfințit prin jertfa Lui pentru noi, fiind fără de păcat deja în baza uniunii ipostatică*”¹¹. Ca formă a unității Bisericii, sfințenia este privită exclusiv prin participarea harică la opera de mântuire în desfășurare săvârșită de Hristos pentru credincioșii care formează cu El un trup, o comunitate. Sfințenia este realitatea și rodul vieții în Hristos: „*Eu sunt vița, voi sunteți*

⁸Pr. Prof. Dr. Dumitru RADU, *Îndrumări misionare*, Ed. IBMBOR, București, 1986, p. 348.

⁹Sergiu BULGAKOF, *Ortodoxia*, trad. de Nicolae Grosu, Sibiu, 1933, pp. 120-121.

¹⁰Sfântul IRINEU, *Contra ereziilor*, Migne, PG, VII, col. 966.

¹¹Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ed. cit. p. 127.

mlădițele. Cel ce rămâne în Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic. Dacă cineva nu rămâne în Mine se aruncă afară ca mlădița și se usucă; și le adună și le aruncă în foc” (Ioan 15, 5-6).

Hristos, Capul Bisericii, este Sfânt din veci în calitate de Fiul al lui Dumnezeu (Isaia 6, 3). Sfințenia în ipostasul Fiului lui Dumnezeu este o însușire a Firii lui dumnezeiești, la care participă și firea umană asumată în integralitate de la întrupare și îndumnezeită în mod ontologic. Apogeul Sfințeniei este Hristos, Dumnezeu-Omul (Luca 1, 35): „*Acela pe care Tatăl L-a Sfințit și l-a trimis în lume*” (Ioan 10, 36) ca Mântuitor, Care prin unirea Sa cu umanitatea, în trupul Lui, prin Jertfă și Înviere, a umplut umanitatea de sfințenie (Fapte 4, 24). În planul transcendent al relațiilor treimice, sfințenia cuprinde întreaga Ființă divină, fără distincție sau raportare la Persoana Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt, pentru că: „*Fiul Îl vede pe Tatăl nu numai ca pe Cel ce Îl naște pe El, ci și ca pe Cel ce Îl purcede pe un Altul, adică pe Duhul. Dar în legătura Sa cu Acel Altul, sau în purcederea Aceluia de la Sine, Tatăl nu uită de Fiul ca Fiu, ci purcezându-L pe Acela are prin aceasta toată bogăția completă a legăturii Sale cu Fiul. Prin Duhul, Tatăl trăiește în toată bogăția, sau desăvârșirea, legătura Sa iubitoare cu Fiul*”¹². În planul imanent, în manifestarea *ad extra*, treimea iconomică revarsă sfințenia prin Hristos, în Duhul Sfânt, asupra omului și creației, prin har. Procesul de transfigurare subiectivă a credincioșilor prin participarea nemijlocită la viața lui Hristos are ca finalitate dobândirea stării de sfințenie sau de îndumnezeire.

Calitatea lui Hristos de unic conducător al Bisericii, de Arhiereu veșnic, rezultă din faptul că umanitatea Sa îndumnezeită este mediul incandescent prin care se revarsă harul Cincizecimii. Hristos e plinătatea sau totul în toate (Coloseni 2, 9; Efeseni 1, 23). Calea obișnuită a dobândirii sfințeniei este cea a spațiului bisericesc. Creștinii sunt sfințiți prin unirea cu Hristos în Duhului Sfânt pentru că se află în comuniune cu Dumnezeu și se împărtășesc de roadele jertfei Lui¹³. Aceasta este starea de împlinirea a omului care, în calitate de chip al lui Dumnezeu (Facere 1, 26-27), tinde să ajungă la starea de sfințenie sau la asemănarea cu Prototipul său, Hristos. Învățătura creștină, „*deși afirmă că sfințenia vine de la Dumnezeu, că unde e sfințenie e Dumnezeu, totuși a recunoscut în ființa noastră o aspirație spre sfințenie sau spre comunicare între subiectul nostru și Subiectul divin într-o puritate și o capacitate pentru ea, un îndemn lăuntric spre comuniunea în puritate și delicatețe cu Subiectul absolut; acest acces ni s-a deschis prin întruparea Fiului lui Dumnezeu ca om și prin sălășluirea Lui în tot*

¹² Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Purcederea Sfântului Duh de la Tatăl și relația Lui cu Fiul ca temei al îndumnezeirii și înfierii noastre”, în *Ortodoxia*, an. XXXI, nr. 2, 1979, p. 591.

¹³ Pr. Prof. Dr. Ioan BRIA, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1994, p. 344.

cel ce voiește să-L primească”¹⁴. Primirea harului Duhului Sfânt implică unirea personală cu Dumnezeu Tatăl prin Fiul, Hristos. Harul Duhului Sfânt este mediul și circuitul iubirii care coboară de la Dumnezeu Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt pentru ca omul, prin Duhul Sfânt, în unire cu Fiul, să aducă darul iubirii, împreună cu întreaga comunitate eclezială, lui Dumnezeu Tatăl. Acest lucru îl subliniază Sfântul Apostol Pavel, zicând: „Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi și ca să voiți și să săvârșiți după a Lui bunăvoință” (Filipeni 2, 13). Harul sfințitor al Duhului Sfânt trimis de la Tatăl de Hristos este prezent și lucrător prin Sfintele Taine ale Bisericii pentru omul credincios care primește astfel eliberarea de păcate și înaintază pe calea sfințeniei către dobândirea îndumnezeirii (Ioan 3, 3-5; Marcu 16, 16; Fapte 8, 16-17; 1 Ioan 2, 20.27).

Sfântul Vasile cel Mare arată că Sfântul Duh este izvor de sfințenie și de adevăr¹⁵, care se amplifică pe măsura înaintării în unirea cu Hristos, în cadrul Bisericii. Duhul Sfânt pogoară harul divin peste creștinii care sunt vrednici, proporțional cu credința și intensitatea participării lor la jertfa și învierea lui Hristos actualizată în Biserică. „Duhul Sfânt este cu adevărat locul sfinților. Iar sfinții sunt locul potrivit pentru Duhul, pentru că se oferă ca locuință lui Dumnezeu și devin templul Lui”¹⁶. În Biserică, creștinii se împărtășesc continuu cu harul divin prin participarea la activitatea mântuitoare a lui Hristos aflată în desfășurare până la sfârșitul veacurilor. „Cultul sfinților în Ortodoxie se întemeiază pe două puncte de credință: a) pe credința că omul, primind Tainele Bisericii, primește harul ca energie necreată a lui Dumnezeu și prin această energie sau lucrare însăși lucrarea sa omenească poate să înainteze într-o viață curățită de patimi; și b) pe credința în continuarea unei astfel de vieți în veșnica existență viitoare”¹⁷. Încorporarea omului în Biserică, precedată de mărturisirea dreptei credințe, prin Botez, Mirungere și Euharistie, este prima formă de primire personală a sfințeniei. În Biserică, sfințenia are un caracter dinamic, viu și personal. Sfințenia, ca stare activă, înseamnă unirea reală cu Hristos prin har, realizarea asemănării și vederea slavei Lui Dumnezeu. Aceasta are implicații universale, de aceea sinaxarul creștin cinstește pe sfinții din întreaga Biserică, din toată lumea. Astfel, comunitățile creștine locale, cu particularitățile lor, sunt incluse în comunitatea sfințeniei Bisericii universale.

¹⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologie dogmatică ortodoxă*, vol. I, Ed. IBMBOR, București, 1996, p. 180.

¹⁵ Sfântul VASILE CEL MARE, *Despre Sfântul Duh*, XIX, trad. Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. Prof. T. Bodogae, în col. *P.S.B.*, nr. 12, Ed. IBMBOR, București, 1988, p. 62.

¹⁶ Sfântul VASILE CEL MARE, *Despre Sfântul Duh*, XXVI, ed. cit., p. 77.

¹⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Sfințenia în Ortodoxie”, în *Ortodoxia*, nr. 1, 1980, p. 33.

Biserica, prin prezența reală a lui Hristos în cadrele ei și în toți cei credincioși, este Sfântă și sfințitoare. Dar cum se explică prezența celor păcătoși în Biserică? Rolul cel mai de seamă al Bisericii privește tocmai îndreptarea acestora. „*N-au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi*” (Matei 9, 12). În parabole, Biserica este asemănată de Mântuitorul Hristos cu țarina care cuprinde grâu și neghină (Matei 13, 24-30.36-43), cu năvodul care conține pești buni și răi (Matei 13, 47-50), cu nunta fiului de împărat la care sunt invitați și cei ce n-au haine de nuntă. Sfântul Apostol Pavel arată că Biserica este asemenea unei case în care se găsesc vase de cinste și vase de necinste (II Timotei 2, 20). Prin natura ei universală, Biserica are misiunea de a sfinți omul și lumea, este locul mântuirii, baia curățirii de păcate, laboratorul sfințeniei care cuprinde atât pe cei sfințiți, cât și pe cei păcătoși. Prezența păcătoșilor în Biserică nu afectează sfințenia ei izvorâtă haric de Hristos. În Biserică, omul păcătos se află într-o tensiune continuă care îl ridică din starea de păcat prin Sfintele Taine în comuniunea cu Dumnezeu (1 Ioan 1, 9). În acest sens, Părintele Profesor Dumitru Stăniloae face „*o deosebire între Biserică și membrii ei, deși, pe de altă parte, ea îi cuprinde pe ei: ea se constituie din cei ce transcend și din ceea ce se atinge prin transcendere. Ea e în ființa ei adâncă, izvorul sfânt pentru membrii ei, având imprimată în ea pe Hristos cel sfânt*”¹⁸. Rolul Bisericii este de a sfinți pe toți oamenii, membrii ei, eliberându-i de păcate prin mijloacele de care dispune, și anume Sfintele Taine și ierurgii. Biserica este sfântă nu prin starea membrilor ei, ci prin constituția Sa teandrică, prin puterea și misiunea sa sfințitoare și, mai ales, prin mijloacele ei instituite de Hristos, Sfintele Taine, cu care sfințește omul, iar omul devine astfel sfințitor al creației.

3. Sobornicitatea Bisericii sau comuniunea în iubire prin Hristos

Biserica este un organism viu, sobornicesc și comunitar. Prezența lui Hristos în Biserică și comuniunea cu toate bisericile locale este temeiul unității și sobornicității. Prin sobornicitate, Hristos Se extinde cu toate darurile mântuitoare și sfințitoare în fiecare Biserică locală și-n fiecare credincios, ceea ce implică unirea cu El, prin credință, prin preoția harică de succesiune apostolică și prin Sfintele Taine. „*Rămâneți în Mine și Eu în voi. Precum mlădița nu poate aduce roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa și voi dacă nu rămâneți în Mine.*” (Ioan 15, 1-2). Prin sobornicitate se înțelege Biserica universală, care cuprinde pe toți credincioșii din toate locurile, din toate bisericile locale și naționale. Astfel, Biserica e răspândită în tot pământul, dar rămâne una în Hristos, ca Trup al Lui. În teologia apuseană, prin însușirea catolicității Bisericii se înțelege, în special, sensul geografic, spațial al răspândirii ei în toată lumea. Semnul unității este legătura directă cu Papa, vicarul lui Hristos și conducătorul Bisericii. Datorită acestui sens, în teologia Bisericii Romano-

¹⁸ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologie dogmatică ortodoxă*, vol. II, ed. cit., p. 133.

Catolice, întreaga lume este înțeleasă ca un bun care trebuie revendicat pentru că-i aparține *de jure divino*, chiar dacă *de facto* nu ține de ea actual. Biserica Ortodoxă, prin sobornicitate sau catholicitate înțelege în primul rând unitatea în diversitate, sinodalitatea și ecumenicitatea.

Ortodoxia românească, pentru a defini această însușire a Bisericii, a folosit de la început în simbolul de credință termenul de origine slavă „sbornia (țercov)”, cuvânt ce derivă din verbul *sobirati* = a aduna la un loc, a reuni, a forma o unitate, o adunare sau o comunitate¹⁹. „Acest termen are un sens mai apropiat de înțelesul cuvântului catolică. Prin el se exprimă modul sinodal de păstrare a învățaturii Bisericii la nivel episcopal, dar și modul general comunitar al practicării învățaturii. Toată Biserica este un Sinod permanent, o comuniune, o convergență și o conlucrare permanentă a tuturor membrilor ei. Căci numai în această stare se păstrează și se valorifică bunurile ei spirituale”²⁰.

Tot cu același sens, Alexei S. Homiakov (1804-1860) traduce cuvântul *κατολική* (catholic) prin slavonul *sobornicească*, evidențiind natura și rolul sinodului și sinodalității. Homiakov definește Biserica plecând de la adunarea sau de la comunitatea episcopilor, preoților și a poporului în totalitatea sa. Prin acest înțeles, el se ridică împotriva unei eclesiologii (romano-catolice) care împarte Biserica în: învățătoare (clerul) și ascultătoare (credincioșii). În terminologia greacă, sobornicitatea Bisericii este definită în general prin termenul de *oicumeniki*²¹, prin care se exprimă caracterul universal al cuprinderii lumii în cadrele ei (*Marcu* 15, 15; *Coloseni* 1, 23). „Biserica Ortodoxă a practicat dintru început adunarea episcopilor în sinoade (în greacă: *syn* = împreună, *odos* = cale, deci un demers comun), prin care să se exprime o poziție comună unitară în raport cu problemele dezbătute. Organizarea sinodală a Bisericii se bazează și pe o rațiune duhovnicească, pentru ca nici unul dintre oameni să nu se considere mai mare decât ceilalți, chiar și viața sfântă dacă ar avea (*Matei* 20, 26-28)”²².

¹⁹ A se vedea mai pe larg I. RĂMUREANU, „Sinodul al II-lea Ecumenic de la Constantinopol 381”, în *Studii Teologice*, nr. 5-6, 1969, pp. 327-341.

²⁰ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologie dogmatică ortodoxă*, vol. II, ed. cit., p. 133.

²¹ A se vedea Pr. Ioan G. COMAN, „Sinoadele ecumenice, expresie a universalității Bisericii”, în *Studii Teologice*, nr. 1-2, 1967, pp. 3-5. Trebuie precizat că termenul *icumene*, ce definește astăzi mișcarea ecumenică ca for eclesial pentru realizarea unității creștine, în Sfânta Scriptură era folosit în relația cu popoarele necreștine, în speță varvarii (*Matei* 24, 14 ; *Fapte* 11, 28 ; *Romani* 10, 18 ; *Evrei* 1, 6), dar nu era rupt de înțelegerea unității Bisericii lui Hristos răspândită până la marginea pământului.

²² *Despre Sfântul și Marele sinod Din Creta, 16-26 iunie 2016*, Întrebarea 3, Ed. Bazilica, București, 2017, p. 8.

Arhid. Dr. Ioan I. Ică jr, profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna din cadrul Universității Lucian Blaga” din Sibiu, în partea de introducere la *Canonul Ortodoxiei 1*, arată că „adjectivul grec **catholic** nu poate fi redat în mod adecvat nici prin latinul **universal-ă**, nici, cu atât mai puțin, prin slavonescul **sobornicesc** derivat dintr-un radical care înseamnă a aduna. **Catholic** înseamnă potrivit întregului... Acest **întreg** are însă două sensuri simultane și complementare: intensiv, calitativ și extensiv, cantitativ, geografic. Potrivit primului sens, Biserica e **catholică** pentru că deține în ea totalitatea revelației și mântuirii, deplinătatea harului și adevărului, și în acest sens Biserica **catholică** e Biserica adevărată ortodoxă, opusă comunităților heterodoxe, eretice, care se constituie pe selecții (haireseis) parțiale ale adevărului și totalității lui. Potrivit celui de-al doilea sens, Biserica **catholică** e fie Biserica din toată lumea, fie o Biserică locală în comuniune cu această Biserică... Pentru Biserica creștină a primului mileniu **catholicitatea** și **ortodoxia** sunt identice și egal definitorii; ca atare, ele nu trebuie nici ipostaziate și substantivizate (în ortodoxie sau catholicism), nici opuse confesionalist, cum s-a întâmplat în al doilea mileniu când s-a vrut ca ortodoxie să existe doar în Răsărit, iar catolicitate numai în Apus. Adevărații creștini **ortodocși** sunt și **catholici**, iar adevărații **catholici** sunt obligatoriu și **ortodocși**, fiindcă Biserica este una, sfântă, catholică-ortodoxă și apostolică. Grafica cu **th** adoptată aici are rolul de a atrage atenția că e vorba de sensul original al termenului, nu de cel confesional pentru care e menținută aici forma **catolic-ă**”²³. Acest înțeles doctrinar îl vom întâlni clar afirmat prin învățătura despre Biserică în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae, unde Biserica ortodoxă, prin legătura indestructibilă cu Hristos, prezent în cadrele ei, este **forma deplină și unică a Bisericii**, a iubirii Sfintei Treimi, fapt posibil tocmai datorită structurii ei teandrice, sacramentale.

În sobornicitatea Bisericii trebuie văzută atât viața harică a tuturor creștinilor în Hristos, cât și misiunea ei față de lume, așa cum ne arată Sfântul Chiril al Ierusalimului: „Biserica se numește sobornicească pentru că este în toată lumea, de la o margine a pământului la alta: pentru că ea învață sobornicește și fără greșală toate dogmele, care trebuiesc să ajungă la cunoștința oamenilor despre lucrurile văzute și nevăzute; pentru că ea aduce neamului omenesc adevărata spiritualitate, conducători și conduși, învățați și neînvățați; pentru că vindecă toată lumea de tot felul de păcate săvârșite de suflet și trup; în sfârșit pentru că are toate virtuțile oricum s-ar numi în fapte, în cuvinte sau în darurile harice”²⁴. Biserica Ortodoxă nu înțelege sobornicitatea prin uniformitatea rezultată din supunerea față de autoritatea

²³ Arhid. Dr. Ioan I. Ică jr, *Introducere la Canonul Ortodoxiei: 1. Canonul apostolic al primelor secole*, vol. I, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 6.

²⁴ Sfântul CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheza* 18, 23, Migne, PG XXXIII, col. 1044.

administrativă, ci ca o unitate simfonică a comuniunii care promovează specificul fiecărei comunități creștine. De aceea, Biserica Ortodoxă nu se înstrăinează de popor și de societate și nu creează antagonisme între Biserică și Stat. În Ortodoxie, legătura fiecărei biserici cu statul, cu națiunea, este forța de rezistență în istorie, prin care localul eclezial este integrat în universalul Trupului lui Hristos, în unica Biserică. Autoritatea integrării fiecărei Biserici naționale în Ortodoxie (greacă, rusă, română, bulgară) este cea a lui Hristos, și nu forța centralizatoare și constrângătoare administrativă exercitată de un conducător lumesc.

Sobornicitatea, universalitatea sau catholicitatea Bisericii are un caracter **extensiv**, în care sunt cuprinși toți oamenii, mai precis cei ce s-au unit și se vor uni cu Hristos, prin Sfintele Taine, în opoziție cu sinagoga iudaică, restrânsă doar la poporul iudeu. Sfântul Apostol Pavel arată că în Biserică toți credincioșii participă fără deosebire la aceeași viață harică: „*nu este elin și iudeu, tăiere împrejur și netăiere împrejur, barbar, scit, rob și slobod, ci toate și întru toți Hristos*” (Coloseni 3, 11). Astfel, sobornicitatea este însușirea Bisericii din toate locurile și dintotdeauna, care se opune individualității practicate de bisericile istorice confesionale rupte prin erezie de Biserica lui Hristos. Aceste comunități au o existență locală și trecătoare, pentru că nu păstrează învățătura revelată și cuprinsă de Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, care stă la baza unirii cu Hristos.

Sobornicitatea are și un caracter **intensiv**, accentuat de Biserica Ortodoxă, în care bisericile locale, autocefale, ca părți organice ale Trupului lui Hristos sunt în aceeași unitate, prin unirea cu Hristos, prin participarea la opera soteriologică a lui Hristos aflată în desfășurare. „*În Ortodoxie sobornicitatea s-a tâlcuit prin solidaritate, simfonie, sinteză... Homiacov i-a zis unanimitate în libertate. E vorba, deci, de legături religioase cu totul deosebite între creștini, care năzuiesc la dezvoltarea deplină a tuturor darurilor firești și supranaturale, a membrilor Bisericii, într-o unire așa de strânsă unul cu altul, încât formează o unică viață organică – rod al curățirii și sfințirii minților și inimilor de Duhul Sfânt*”²⁵. Sinodalitatea Bisericii Ortodoxe este de fapt o exprimare a ei în mod concret în lume, este lucrarea de dreaptă slujire și conducere a lumii către mântuire.

În concordanță cu revelația divină, Biserica este organizată și condusă sinodal. Forurile cele mai înalte de conducere sunt sfintele sinoade, formate din episcopi asemenea Sinodului Apostolic. Pentru întreaga Biserică, în universalitatea și deplinătatea ei, hotărârile doctrinare, canonice și cultice sunt formulate prin sinoadele

²⁵ Prof. N. CHIȚESCU, „Sobornicitatea Bisericii”, în *Sudii Teologice*, an. VII, nr. 3-4, 1955, p. 162.

ecumenice, iar pentru Bisericile autocefale, de sinoadele locale. „Sinodul este reflecția și manifestarea naturii sinodale a Bisericii”²⁶.

Prezența lui Hristos în Biserică, prin autoritatea sinodală, exprimă demnitatea lui de conducător și transmite, prin Duhul Sfânt, adevărurile de credință și puterea sfințeniei. Sobornicitatea este întemeiată pe învățătura de credință formulată de sinoadele ecumenice, respectiv locale și expusă prin normele dogmatice, canonice și cultice. În acest sens, „Biserica este o simfonie pluri-personală, în care fiecare persoană asemenea unei note (muzicale, n.n.), este legată de celelalte, datorită persoanei lui Hristos care le străbate, le coordonează, le unifică și le dă direcția întocmai ca un leit-motiv, iar ele contribuie la concretizarea și revelarea acestui leit-motiv și la valorificarea reciprocă”²⁷. Iisus Hristos, „Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6), a încredințat transmiterea adevărului mântuitor Sfinților Apostoli și urmașilor acestora (Ioan 20, 21-23; Ioan 15, 26). Sfinții Apostoli au organizat sinodal Biserica prin autoritatea harului divin, după cum ne arată formula: „Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă” (Fapte 15, 28). Sinodul Apostolic de la anul 50 este dovada formei de organizare și conducere a Bisericii Ortodoxe. Autoritatea Sinodului Apostolic se exercită pentru întreaga creștinătate și, prin urmare, hotărârile se aplică în toate Bisericile. Astfel, sinodalitatea exprimă Biserica în universalitatea ei (*consensus ecclesiae*), ceea ce presupune atât clerul, cât și credincioșii. În Biserica Ortodoxă, hotărârile sinodale nereceptate de întregul corp eclezial rămân fără efecte și devin nule.

4. Apostolicitatea Bisericii

Apostolicitatea este însușirea care arată că Biserica a păstrat întreagă și neschimbată învățătura lui Hristos așa cum au comunicat-o Sfinții Apostoli prin ierarhia sacramentală de succesiune apostolică. Apostolicitatea conține două aspecte: *succesiunea apostolică* și *Tradiția apostolică*. Preoția specială investită de Hristos cu puterea harului Duhului Sfânt este cea care păstrează vie și neschimbată învățătura de credință care reprezintă garanția unității și unicității Bisericii (Ioan 20, 21-23). Prin succesiunea neîntreruptă a puterii sacramentale a preoției, Hristos este prezent în Biserică prin Sfinții Apostoli și urmașii acestora, episcopii, preoții și diaconii (Ioan 20, 21-23; Fapte 20, 28; 6,3; I Timotei 5, 22; 3, 8-12; Iacob 5, 14)²⁸. „Apostolii au fost

²⁶ *The Council is a reflection and manifestation of the conciliar nature or conciliarity of the church* – traducere personală; Bp. Maximos AGHIORGOUSSIS, „Theological and historical aspects of conciliarity: some propositions for discussion” în *Greek Orthodox Theological Review*, nr. 24, 1979, p. 5.

²⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Autoritatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, an. XVI, nr. 3-4, 1964, p. 186.

²⁸ Pr. Prof. Isidor TODORAN, „Apostolicitatea Bisericii”, în *Mitropolia Ardealului*, an. VII, nr. 3-6, 1962, p. 315.

*prima grupă de oameni care au crezut în Hristos și au dat mărturie despre Învierea și deci despre dumnezeirea Lui. Dar tot ei au fost și acea grupă prin care Hristos s-a făcut cunoscut tuturor generațiilor ce au urmat și vor urma, așa cum a fost, ca Dumnezeu întrupat răstignit și înviat pentru mântuirea și îndumnezeirea noastră*²⁹. Sfântul Apostol Pavel arată că Biserica „este zidită pe temelia Apostolilor și proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Hristos” (Efeseni 2, 20). Harul sfințitor al preoției l-au primit Apostolii direct de la Mântuitorul, Arhiereul și Preotul cel Mare în momentul suflării Duhului Sfânt imediat după Învierea Sa din morți (Ioan 20,21-22). Sfântul Chiril Alexandrinul, explicând momentul consacrării Sfinților Apostoli, zice: „Dându-le îndată Duhul Său prin suflarea vizibilă, Domnul i-a sfințit și i-a consacrat pe Apostoli ca păstori și învățători ai lumii, dar și ca iconomi (săvârșitori) ai dumnezeieștilor Taine, ca să credem desăvârșit că Duhul Sfânt (suflat de El) nu este străin de Fiul, ci este deoștiință cu El, iar El purcede din Tatăl”³⁰. În ziua Cincizecimii, Duhul Sfânt Se pogoară peste Apostoli nu pentru a-i investi în treapta preoției lui Hristos, pentru că aceasta a avut loc în ziua Învierii, ci pentru a aprinde în ei puterea dată la Înviere în scopul actualizării operei mântuitoare a lui Hristos. Începând de la Cincizecime, dumnezeiescul har al preoției este lucrător pentru întăia comunitate a Bisericii. Așadar, prin „umplerea de Duhul Sfânt – la Cincizecime – înseamnă că ei au fost luminați de Duhul care aprindea în ei harisma”³¹. Harismele apostolice, ca energii necreate, în definirea teologică, cuprind întreaga esență a harului divin, dar nu se confundă cu cel sfințitor și îndumnezeitor sau harul răscumpărării trimis de Hristos în ziua Cincizecimii primilor creștini. Prin hirotoniile făcute de Sfinții Apostoli și succesorii lor, episcopii, s-au transmis puterile ierarhice sacerdotale definite în general prin harisme. Unele sunt primite și astăzi de preoția Bisericii aflată în succesiunea harică. La acestea, vrednicia personală a primitorului generează în și pentru comunitatea eclezială lucrări deosebite sau harisme necesare pentru întărirea în credință și înaintarea spirituală. Harismele fortifică rezistența și lucrarea Bisericii în lume pentru o anumită perioadă. Așadar, dintre harisme, unele au un caracter impersonal și sunt transmisibile echivalând cu puterile ierarhice primite prin succesiunea harică de membrii preoției. Altele, ca daruri extraordinare, supranaturale ale Duhului Sfânt, au un caracter personal, netransmisibil și temporar, activate prin vrednicia anumitor persoane (cler și credincioși) pentru întărirea credinței și a Bisericii din vremea lor. Prezența harismelor cu precădere în Biserica primului secol creștin este conformă cu nevoile timpului respectiv. Harismele erau absolut necesare în vederea întăririi și zidirii Bisericii. În perioada de început a creștinismului întâlnim

²⁹ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol. II, ed. cit., p. 137.

³⁰ Sfântul CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, P.G. LXXIV, 709.

³¹ Sfântul IOAN HRISOSTOM, *Omilia XIII, Comentariu la Fapte*, P.G. LX, 116.

diferite harisme, dar și daruri ale Duhului Sfânt care au avut un caracter extraordinar, fiind netrasmisibile și trecătoare, spre exemplu cea a glosolaliei (*Fapte* 2), a prorociei, a facerii de minuni (*Marcu* 16, 17; *Matei* 10, 20; *Romani* 12, 6; *I Timotei* 4, 14)³².

Prin săvârșirea Tainei Preoției, Sfinții Apostoli au consacrat haric în Biserică pe cei 72 de ucenici și pe episcopii și preoții hirotoniți de ei (*Fapte* 2, 42). „*Sucesiunea apostolică și tradiția apostolică sunt cele două aspecte esențiale ale apostoliciții Bisericii. Pe amândouă le implică episcopatul de succesiune apostolică sau signum al succesiunii apostolice. Prin acestea se subliniază concret dogmatic și canonic eclesialitatea episcopatului și a ministerului hirotonit în general*”³³. Odată cu succesiunea harică a preoției speciale are loc și transmiterea învățaturii de credință primite de la Hristos prin Apostoli, păstrată nealterată și propovăduită de ierarhia sacramentală³⁴. „*Apostolicitatea înseamnă legarea generațiilor în tradiția întreagă ce vine de la Apostoli, pentru că ea este Revelația întreagă, dar și în harul și spiritualitatea ce vine neîntrerupt de la Duhul lui Hristos prin ei*”³⁵. Prin succesiunea harică în Taina Preoției, Biserica este sursa unică a vieții harismatice și o continuă Cincizecime în lume a Duhului Sfânt trimis de Hristos ca Mângâietor și Sfințitor.

5. Învățătura despre Biserică în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae

Părintele profesor și academician Dumitru Stăniloae, cel mai mare teolog român, folosește termenul de biserică în mod deosebit când se referă la unica Biserică, și anume cea Ortodoxă. Desigur, în spirit ecumenic și din respect față de celelalte confesiuni creștine, le numește și pe acestea biserici, considerându-le nedepline, în sensul de adunări creștine. Aceste idei scoase din contextul studiilor Părintelui Stăniloae și înțelese trunchiat suscită pe unii gânditori creștini la aversiune față de teologia marelui nostru teolog și, mai ales, față de realitatea ecumenică specifică Bisericii Ortodoxe.

Învățătura despre Biserică în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae este cuprinsă în: *Teologia dogmatică*, volumele I-III, EIBM., București, 1996, 1997 (volumul II, partea de eclesiologie); dar și în *Ascetica și mistica*; în *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, vol. I, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987; *Sfânta Treime sau La început a fost Iubirea*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe

³²A se vedea și *Didahia* XI-XIII, în *PSB* 1, pp. 30-31; Pr. Prof. Dr. Dumitru RADU, „Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine”, în *Ortodoxia*, an. XXX, nr. 1-2, 1979, pp. 331-338; Pr. Lect. Gheorghe Pufu, „Harismele în viața Bisericii primare”, în *Glasul Bisericii*, an. LV, nr. 1-4, 1999, pp. 94-102.

³³ Pr. Prof. Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiologic...*, ed. cit., p. 331.

³⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiologic...*, ed. cit., p. 335.

³⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol. II, ed. cit., p. 141.

Române, București, 1993; și, mai ales, în anumite studii, dintre care reprezentative sunt:

- „Sinteză eclesiologică”, în *Studii Teologice*, an. VII, nr. 5-6, 1955;
- „Legătura interioară între moartea și învierea Domnului”, în *Studii Teologice*, an. VIII, nr. 5-6, 1956;
- „Unitate și diversitate în tradiția ortodoxă”, în *Ortodoxia*, an. XXII, nr. 3, 1970;
- „Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesii”, în *Ortodoxia*, an. V, nr. 1, (1953);
- „Biserica în sensul de lăcaș și de largă comuniune în Hristos”, în *Ortodoxia*, an. XXXIV, nr. 3, 1982;
- „Sobornicitate deschisă”, în *Ortodoxia*, an. XXIII, nr. 2, 1971;
- „În problema intercomuniunii”, în *Ortodoxia*, an. XXIII, nr. 4, 1971;
- „Iconomia în Biserica Ortodoxă”, în *Ortodoxia*, an. XV, nr. 2, 1963;
- „Sfântul Duh în revelație și în Biserică”, în *Ortodoxia*, an. XXVI, nr. 2, 1974;
- „Sfințenia în Ortodoxie”, în *Ortodoxia*, an. XXXII, nr. 1, 1980;
- „Ființa Tainelor în cele trei confesii”, în *Ortodoxia*, an. VIII, nr. 1, 1956;
- „Comunitate prin iubire”, în *Ortodoxia*, an. XV, nr. 1, 1963;
- „Transparența Bisericii în viața sacramentală”, în *Ortodoxia*, an. XXII, nr. 4, 1970;
- „Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii”, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 3, 1955;
- „Din aspectul sacramental al Bisericii”, în *Studii Teologice*, an. XVIII, nr. 9-10, 1966;
- „Natură și har în teologia bizantină”, în *Ortodoxia*, an. XXVI, nr. 3, 1974;
- „Relațiile treimice și viața Bisericii”, în *Ortodoxia*, an. XVI, nr. 4, 1964;
- „Teologia Euharistiei”, în *Ortodoxia*, an. XXI, nr. 3, 1969;
- „Biserica universală și sobornicească”, în *Ortodoxia*, an. XVIII, nr. 2, 1966;
- „Sfântul Duh și sobornicitatea Bisericii”, în *Ortodoxia*, an. XIX, nr. 1, 1967;
- „Criteriile prezenței Sfântului Duh”, în *Studii Teologice*, an. XIX, nr. 3-4, 1976;
- „Sfânta Treime, structura supremei iubiri”, în *Studii Teologice*, an. XXII, nr.5-6, 1970;
- „Temeiurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei”, în *Studii Teologice*, an. XXII, nr. 3-4, 1970;
- „Mișcarea ecumenică și unitatea creștină în stadiul ei actual”, în *Ortodoxia*, nr. 3-4, 1963.

La acestea se adaugă și alte studii care conțin aspecte de eclesiologie prezentate în strânsă legătură cu hristologia, pnevmatologia și soteriologia. În teologia Părintelui Dumitru Stăniloae, Biserica este înțeleasă drept Trupul lui Hristos și unicul organism al mântuirii omului, respectiv al sfințirii creației. Există o vie legătură între Hristos, Preoție și Biserică.

Părintele Stăniloae accentuează învățătura despre extinderea mântuirii realizate de Hristos numai prin cadrul eclesial sau în *forma Bisericii*, care teandric are o structură unică și unitară, astfel: „(...) *opera de mântuire al cărei fundament a fost pus în natura omenească a lui Hristos este dusă la îndeplinire în forma Bisericii, care este unirea noastră cu Dumnezeu și între noi*”³⁶ sau „*Biserica este Hristos ca Revelație deplină în continuarea eficienței Lui. Din El continuă ea să lumineze și să încălzească prin Duhul Sfânt în mod integral nu numai până la sfârșitul timpului, ci în veșnicie, în și prin Biserica de pe pământ și din cer, din trupul Lui ca forma de comunicare cu El și între ei, a celor ce cred*”³⁷.

Biserica este depozitara revelației divine. Revelația plenară în Hristos este nu numai o sumă de învățături sau adevăruri, ci ea cuprinde și o ordine nouă de viață harică așezată în și de Hristos, adică plinătatea adevărilor creștine și a harurilor mântuitoare prezente ca o continuă permanentizare a lui Hristos în Biserică peste toate timpurile și spațiile. „*Biserica este întemeiată de Hristos, în Care a culminat și s-a concentrat Revelația de acte și cuvinte. Dar Revelația continuă să se completeze în ea, în partea ei referitoare la forma în care ea se poate cristaliza ca uniune a credincioșilor cu Hristos, adică în forma structurilor ei esențiale, organic legate de conținutul Revelației, ca aplicarea cea mai adecvată a ei. După aceea Biserica rămâne mediul în care se aplică până la sfârșitul lumii Revelația și prin care se dăruiește puterea mântuitoare a lui Hristos prin Duhul Sfânt, ca mediu în care unii oameni cer și primesc pe Hristos și cresc în El și se conformează Lui ca model*”³⁸.

Părintele profesor Nicolae Moșoiu, în studiul „*Forma Bisericii – perspectiva mistică a Părintelui Stăniloae asupra eclesiologiei*”, arată că Hristos cel înviat este prezent în viața umană sub **forma Bisericii**: „*expresia forma Bisericii nu este biblică, în schimb întâlnim în Noul Testament expresia μορφη Θεου: «Cel Ce dintru început fiind în chipul [forma, condiția ontologică] (morphē, lat. forma) lui Dumnezeu» (Filipeni 2, 6)... Verbul morphoo este întâlnit o singură dată în Noul Testament: «O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii până ce Hristos va lua chip [formă, condiție ontologică] în voi (tekna mou, ous palin odino mehris ou morphothe Hristos en hymin)» (Gal.4, 19). Pentru ca să devină posibilă viața în Hristos, Hristos trebuie să ia formă în om*”³⁹. De aceea, în mod firesc Biserica este icoana și chipul lui Dumnezeu, Sfânta Treime care, prin Hristos prezent în cadrul Ei, împărtășește tuturor creștinilor o singură formă și numire dumnezeiască (theian morphen kai prosegrian), adică existența și numele de la Hristos.

³⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol.II, ed. cit. p. 206.

³⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol. I, ed. cit., p. 51.

³⁸ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol. I, ed. cit., p. 68.

³⁹ Pr. Conf. Dr. Nicolae MOȘOIU, „*Forma Bisericii – perspectiva mistică a Părintelui Stăniloae asupra eclesiologiei*”, ed. cit., p. 115 și urm.

Biserica este una, unică și unitară. Aceste însușiri se referă doar la Biserică Ortodoxă, care are o structură teandrică prin caracterul comunitar pentru că reprezintă unirea Sfintei Treimi cu oamenii botezați care formează comunitatea creștinilor. „Există un singur Domn, o credință, un Botez, un singur Dumnezeu, Tată al tuturor” (Efeseni 4, 6).

Biserica Ortodoxă, prin legătura indestructibilă cu Hristos, este **Biserică deplină**⁴⁰, în comparație cu celelalte Biserici și confesiuni. Pentru corectitudinea analitică cităm din opera Părintelui Stăniloae, în această privință, după care vom argumenta ideile doctrinare așa cum le găsim expuse în diferite studii. „Dar atunci se pune întrebarea: Ce sunt celelalte confesiuni creștine care nu mărturisesc o astfel de unire intimă și lucrătoare a lui Hristos cel integrat în ele? Socotim că ele sunt **biserici nedepline**, unele mai aproape de deplinătate, altele mai depărtate. Contrar mitropolitului Platon, care socotește că toate confesiunile sunt despărțăminte care s-au format egale ale aceleiași unice Biserici, spiritul învățaturii și tradiției ortodoxe ne impune să socotim că confesiunile neortodoxe sunt despărțăminte care s-au format într-o anumită legătură cu Ea, dar nu se împărtășesc de lumina și de puterea deplină a soarelui Hristos. Într-un fel, deci Biserica cuprinde toate confesiunile despărțite de Ea, întrucât ele nu s-au putut desparti deplin de Tradiția prezentă în Ea. De altfel, Biserică în sensul deplin al cuvântului este numai cea Ortodoxă... Într-un fel, creația întreagă se află obiectiv încadrată în razele aceluiași Logos preincarnațional, deci în faza Bisericii dinainte de Hristos, chemată să devină Biserica lui Hristos. Obiectiv și subiectiv întreaga omenire de diferite credințe cunoaște într-o oarecare măsură pe Logosul preincarnațional... O anumită biserică subzistă și azi în afară de creștinism, întrucât există încă legături ontologice ale forțelor umane între ele și cu Logosul dumnezeiesc”⁴¹. În această cheie a teologiei ortodoxe, Părintele Dumitru Stăniloae vorbește despre Biserica Romano-Catolică, Biserica Luterană, Biserica Anglicană, Bisericile Vechi-Catolice, Necalcedoniene, Orientale, Biserica Coptă, Etiopiană, Siriană din Malabar, Bisericile protestante, Biserica greco-catolică și alte confesiuni creștine⁴².

Biserica a păstrat adevărul revelat neschimbat. Credința ortodoxă a stat la baza vieții creștine. Criteriul care face ca o biserică să fie cea adevărată este raportarea la Hristos, care rămâne prezent în cadrele ei. Credința revelată și transmisă neschimbată, ierarhia harică de succesiune apostolică și lucrarea lui Hristos în Sfintele Taine sunt semnul concret că Biserică este depozitara adevărului în toată plenitudinea lui. Această

⁴⁰ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Câteva trăsături caracteristice ale Ortodoxiei”, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 7-8, Craiova, 1970, p. 730-742.

⁴¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol. II, ed. cit., p. 126.

⁴² Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Sinteză eclesiologică”, în *Studii Teologice*, anul 1955, nr. 5-6, p. 231-232.

învățătură teologică a fost reafirmată în perioada 16-26 iunie 2016 la Sfântul și Marele Sinod al Bisericilor Ortodoxe, în Creta: „*Biserica Ortodoxă are conștiința profundă că ea este Biserica lui Hristos, așa cum au înțeles-o, au mărturisit-o și au trăit-o, cu credința lor profundă, Sfinții Apostoli, Sfinții Părinți de la cele șapte Sinoade Ecumenice, de la celelalte sinoade de autoritate universală și toți Sfinții Părinți până în zilele noastre. De aceea, delegația Bisericii Ortodoxe Române a insistat foarte mult să se exprime convingerea că, numai pe baza credinței ortodoxe, se poate reface unitatea creștină, prin întoarcerea eterodocșilor în Biserica Ortodoxă*”⁴³.

Fără a neglija realitatea harică și implicațiile soteriologice specifice bisericilor creștine istorice confesionale, Părintele Dumitru Stăniloae prezintă învățătura ortodoxă prin metoda comparativă, însă nu intră în speculații doctrinare și nu se abate de la gândirea dogmatică ortodoxă, nu relativizează adevărul eclesiologic scripturistic și patristic de dragul dialogului ecumenic, dar nici nu este împotriva ecumenismului. Din contră, a participat la diferite conferințe și dialoguri ecumenice ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, fapt care i-a permis în mod real să exprime teologic adevărul doctrinar, canonic și cultic în această privință. „*Mișcarea ecumenistă are meritul incontestabil că a adus în viața Bisericilor preocuparea accentuată față de problema unității lor și le-a îndemnat să intre în dialog în vederea acestui scop. Dar în multe idei și expresii pe care le-a provocat, sunt unele de natură să producă confuzii și să relativizeze certitudinile de credință, uneori din cele mai fundamentale*”⁴⁴.

Biserica este un organism viu, dar și realitatea harică, sacramentală și continuă a lui Dumnezeu în istorie care trece prin timp către veșnicie. Biserica este o *cincizecime continuă* prin Hristos și prin harul Duhului Sfânt prezent în viața ei și în unirea cu toți creștinii, care prin Sfintele Taine se împărtășesc de jertfa cea mântuitoare și sfințitoare a lui Hristos⁴⁵.

Concluzii

În teologia dogmatică ortodoxă, Biserica este organismul teandric care are puterea sfințeniei prin prezența și lucrarea lui Hristos în harul Duhului Sfânt. Biserica cuprinde și unește tot ceea ce există, adică pe Dumnezeu Sfânta Treime, pe sfinții îngeri, pe sfinți și pe toți creștinii care prin Taina Sfântului Botez sunt în comuniune cu Hristos.

⁴³ *Despre Sfântul și Marele Sinod din Creta, 16-26 iunie 2016*, Întrebarea 36, Ed. Bazilica, București, 2017, p. 30-31, a se vedea și Întrebarea 38, p. 36-39.

⁴⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „În problema inter-comuniunii”, în *Ortodoxia*, anul 1971, nr. 4, p. 561.

⁴⁵ A se vedea Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, „Criteriile prezenței Sfântului Duh”, în *Studii Teologice*, an. XIX, nr. 3-4, 1967, p. 103-127.

Biserica este un așezământ divino-uman cuprins în planul veșnic al lui Dumnezeu, care istoric începe de la Cincizecime. Instituită de Dumnezeu, Biserica are însușirea de a fi unică, irepetabilă, deplină, și veșnică. Întemeierea ei s-a realizat în mod gradual și procesual prin activitatea lui Hristos. De aceea, ca realitate și unitate existențială a umanului cu divinul sub aspectul comuniunii, Biserica începe cu Întruparea lui Hristos și continuă cu Jertfa, Învierea și Înălțarea la cer, acțiuni prin care întreaga fire umană asumată de Hristos a fost eliberată de păcat și de patimi, sfințită și îndumnezeită. Cincizecimea sau pogorârea Sfântului Duh este momentul prin care Sfinții Apostoli au botezat pe primii oameni și astfel a luat ființă prima comunitate creștină. Din punct de vedere istoric, Biserica întemeiată la Cincizecime s-a răspândit în toată lumea, dar aceasta nu a însemnat o divizare a ei, pentru că în esență a rămas Trupul unic și unitar al lui Hristos. Conform Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții, criteriile după care definim și identificăm adevărata Biserică sunt:

1. învățătura de credință unică – **unitatea în aceeași credință,**
2. prezența și lucrarea preoției de succesiune apostolică întemeiată de Hristos – **unitatea în aceeași preoție,**
3. prezența și lucrarea sacramentală a lui Hristos – **unitatea în aceleași Sfinte Taine.**

Toate aceste criterii arată că Biserica este una și, în consecință, unică. Unitatea eclezială are un *aspect interior* realizat de Hristos cu fiecare credincios prin preoția harică de succesiune apostolică, prin credință și cult, prin Sfinte Taine și toate ierurgiile săvârșite. Unitatea eclezială are și un *aspect exterior* care cuprinde unirea tuturor bisericilor și comunităților creștine răspândite în toată lumea.

Unitatea de credință a preoției și a Sfintelor Taine formează instrumentele și mijloacele prin care comunitatea creștină devine membră a Trupului tainic al lui Hristos, și în același timp Hristos rămâne prezent în ea. De fapt, în ultimă instanță, criteriul distinctiv al adevăratei Biserici este prezența lui Hristos aflat în comuniune cu oamenii, care prin Botez au dobândit calitatea de membri ai Trupului Său tainic și au primit numele de creștini. Din aceste considerente înțelegem foarte clar că toți oamenii, comunitățile sau bisericile istorice care nu au păstrat unitatea credinței, a preoției și a Sfintelor Taine nu exprimă Biserica cea adevărată. Ereticii, schismaticii, apostații s-au rupt în mod liber de Biserica lui Hristos, iar Biserica a luat act de acest fapt în mod oficial prin excomunicarea și anatematizarea sau afurisirea lor.

Relația dintre Hristos, Preoție, Sfintele Taine și credincioși este dovada prezenței și lucrării Bisericii în lume. Această prezență este deplină numai în Biserica Ortodoxă, care a rămas Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Așadar, însușirile Bisericii: unitatea, sfințenia, sobornicitatea și apostolicitatea sunt corelative și nu pot fi înțelese separat pentru că exprimă în mod concret în lume Biserica lui Hristos identică în istorie prin ființă și lucrarea cu Biserica Ortodoxă.

Biserica este una și unitară prin prezența reală a lui Hristos care îi dă calitatea și autoritatea divină în materie de credință și de conducere.

Biserica este Sfântă și sfințitoare pentru că Hristos în cadrele ei revarsă harul Duhului Sfânt mântuitor și sfințitor ca actualizare și personalizare a Operei Lui soteriologice.

Biserica este sobornicească, catholică, ecumenică sau sinodală prin forma istorică a unității tuturor bisericilor locale, naționale din toate timpurile și locurile care păstrează aceeași unitate a lui Hristos. Această realitate este înțeleasă prin sobornicitate sau sinodalitate ca însușire a Bisericii dintotdeauna și de pretutindeni.

Biserica este apostolică. Apostolicitatea Bisericii înseamnă identificarea, prin legătura harică neîntreruptă, din punct de vedere istoric, a Bisericii din societatea fiecărui timp cu Biserica Apostolică și cu unica Biserică întemeiată de Hristos care trece prin timp către veșnicie, unde rămâne cu adevărat Trupul lui Hristos.